

- 10 Морозкин М. Я. Славянский именослов или собрание славянских личных имен. – СПб., 1867.
- 11 Начичъ И. Именословъ или речникъ личны имена разцы народа славенски. – Будим, 1828
12. Полное собрание русских летописей. – М., 1962. – Т. 1 – 2.
13. Студії з ономастики та етимології. – К., 2002.
14. Тупиков Н. М. Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки отделения русской и славянской археологии русского археологического общества. – СПб., 1903. – Г. 6.
- 15 Худан М. Л., Демчук М. О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення). – К., 1991.
- 16 Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak swanego Bernardyńskiego w Lwowie. – Lwów, 1868 – 1935. – Т. 1 – 25.
17. Leksik prezimena socialisticke republike Hrvatskie. – Zagreb, 1976
18. Matricularum Regni Polonia Summaria. – Warszawa, 1907 – 1908. – Pars 1 – 3.
19. Słownik staropolskich nazw osobowych. – Wrocław etc., 1965 – 1985 – Т. 1 – 7.
20. Svoboda J. Staročeská osobní jména a naše příjmení. – Praha, 1964.
21. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1902. – Т. 18. Cz. 1.

Ольга Крижанівська (Кіровоград)

НАЗВИ ВУЛИЦЬ І ЧАСТИН СЕЛА ЦИБУЛЕВОГО ЗНАМ'ЯНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

This article studies the unexplored theme – the names of the streets and parts of the village Tzybuleve, Znam'yanka region, Kirovohrads'ka oblas't'. 18 official and 24 unofficial names of linear objects and 11 unofficial names of territorial objects of a single populated area were included in the scientific usage for the first time. The author carried out the comparison of their motivation base, and made an attempt to explain the reason of including the names of the streets and parts of the village in re-naming processes.

Назви вулиць, провулків, площ, бульварів, скверів, проспектів великих міст привертають увагу дослідників – ономастів. Напрацьовано і теоретичні підвалини для їх опису, частково визначено статус у топонімії системі [1:5; 2:82-87; 5:187].

Назви ж лінійних (вулиць, завулків, провулків) і територіальних (площ, кутоків, частин) об'єктів сіл, селищ, містечок якщо й розглядаються, то тільки принагідно – у контексті вивчення історії рідного краю чи серед мікротопонімів, хоч с'ї серйозні намагання створити регіональні словники мікротопонімів, які включатимуть і урбаноніми [3; 4]. Спеціально не вивчалися і назви вулиць і частин абсолютної більшості сіл сучасної Кіровоградщини.

Село Цибулеве розташоване у лісостеповій частині України за 18 кілометрів від районного центру Знам'янка, на околиці Чорного лісу, в долині р.Ілзулець. Довжина його вздовж річки – близько 8 км. Виникло воно у кінці ХVІІст. як зимівник запорожця Цибуля, а вже у ХVІІІст. розрослося за рахунок козаків Миргородського полку (у 50-их роках ХVІІІст. тут розташовувалася Цибулівська сотня Миргородського полку) Зараз у ньому проживає більше 1000 жителів. Офіційна назва – Цибулеве (Р.в. – Цибулевого). В усному розмовному мовленні послідовно вживається форма Цибулів (Р.в. – Цибулева).

Сучасні вулиці Цибулевого мають два різновиди назв – офіційні і неофіційні. Офіційні назви вулиць присвоювалися владними структурами і не несуть ніякої пікової нової інформації про принципи номінації цих об'єктів. Оскільки вони є радянськими, то

відзеркаляють ідеологічні основи найменування і є далекими від місцевої словотвірної бази. Вулицям надавалися імена вождів, радянських і партійних діячів: вул. Леніна, Кірова; письменників вул. Тараса Шевченка; відомих історичних діячів вул. Богдана Хмельницького; подій і державно-партійних свят: вул. Жовтнева. 1-ого Травня. Частина назв вулиць носила найменування, пов'язані з іншими реаліями радянського життя: вул. Поперська, Комсомольська, Червоноармійська, Партизанська, Пролетарська. Вулиці Шкільна й Колгоспна одержали свої назви за аспелятивними найменуваннями установ і організацій, на них розташованих. Наближеними до реалій життя села були назви кількох вулиць: Набережна та Інгулецька (тягнуться вздовж Інгульця), Підлісна (найближча до Чорного лісу вулиця), Зелена (невеличка вулиця, вкрита садами), Красносілська (розташована у напрямку до с.Красносілля), Київська (тягнеться вздовж шосе Донецьк – Київ)

Офіційні назви вулиць вживаються в діловодстві, майже не проникаючи в усне побутове мовлення. Частина жителів похилого віку не може навіть згадати, як названо ту чи іншу вулицю. В кращому випадку – знають назви центральних і своєї вулиць.

Значно більшу цікавість для дослідника стають неофіційні назви лінійних об'єктів, оскільки виникали вони природним шляхом: давалися жителями села із використанням місцевої словотвірної бази

У неофіційних назвах вулиць відбито передусім природно-топографічні особливості місцевості. Річка Інгулець ділить село навпіл: на південь від неї до Чорного лісу розташовано три вулиці і на північ до стелу – теж три. Північна частина села є похилою до річки. Певно, тому й вулиціносять назви Середня (найближча до річки, серединна у селі), Вищесередня (паралельна до Середньої, знаходиться вище на схилі), Горова (тягнеться на пагорбі, найвище). Перша на південь від річки вулиця знаходиться у досить вологій низовині, а тому й одержала назву Болото. Вулиця Зелений Клин дійсно є найзеленішим місцем у селі і займає клин (шмат) землі між колишньою громадською (людською) землею і церковною.

Зимівник козака Цибуля розташовувався на березі безіменної притоки Інгульця. Зараз за цим місцем зберігається назва Хутір, хоч це дві окремі вулиці села, невідділені від інших. Називаються вони за особливостями розташування – Повздовжній Хутір і Поперечній Хутір (Повздовжній – тягнеться вздовж річечки. Поперечній – перетинає її).

Назва вулиці Базар мотивована аспелятивом базар, бо являє собою площу, на якій довгий час (аж до 80-их років ХХ ст.) знаходилися базарні ряди, проводилися ярмарки, торги

Дві вулиці у народі називають відомими онімами – Донбас і Кривий Ріг. У першому з них відбито, ймовірно, уявлення про Донбас як про далекий край, куди масово переселялися жителі села у перші десятиліття ХХст., а вулиця є найвіддаленішою від центральної частини села. Що ж до другої – то зараз важко визначити мотиваційні основи її виникнення.

Назви вулиць Солодкий яр і Мамбів яр є відоронімними, бо виникли від назв ярів – Солодкого та Мамаєвого.

Описові назви “прийменник + іменник” маю представлені в урбанонімії с.Цибулевого: За яром, Під чавункою, Коло млина. Вони вказують на розташування вулиць біля певних об'єктів: За яром – вулиця, відрізана від центральної частини села глибоким безіменним яром. Під чавункою (вулиця на схилі пагорба, по якому проходить залізниця), Коло млина – вулиця невеличка і починається біля млина

Найбільше неофіційних назв вулиць утворилися від прізвищ і прізвиськ їх мешканців: Пшенишівка < Пшеничний, Цигуївка < Ци(у)гуй, Раківка < Ракуленко, Патлажанівка < Патлажан (прізвисько), Бирьківка < Бирько (прізвисько), Олійниківка < Олійник, Лисівка < Лисенко. Частина місцевих антропонімів збереглася тепер лише у цих урбанонімах: нині в Цибулевому не живуть Ци(у)гуї, зникли прізвиська Бирько, Патлажан

Можливо нині офіційно визначених вулиць не завжди збігаються із старими їх координатами. Так, щоб підкреслити значимість вулиці Леніна, у неї включили чотири старі:

Під чавункою, Середшо, Лимарівку, Калинівку. Вулиця Київська об'єднала Село (Центр) і За яром. Нинішня Жовгнева породжена двома історичними вулицями – Лисівкою і Мамаєвим яром, а Тараса Шевченка утворилася з Бирківки, Кагаківки і Бубирівки. Але в мовленні жителів села назви цих частин тепер однієї вулиці вживаються як назви окремих вулиць і ніколи не сприймаються як назви кутків.

Частини села не є адміністративними одиницями. Їх назви офіційно ніде не фіксуються, а вживаються жителями села для позначення компактно розташованих територіальних утворень (кількох вулиць, якогось об'єкта і вулиці тощо). Назви частин села виявляють більшу здатність змінюватись, ніж неофіційні назви вулиць.

Зараз жителі Цибулевого виділяють такі частини села: 1 Бригала і 2 Бригада (за поділом у колишньому колгоспі «Заповіт Леніна»), Випка (район біля телевежі виник відносно недавно — у 60-ті роки ХХст), Центр, Калавурня (місце на околиці лісу, де традиційно жили лісники), Домики (найновіша частина села, заселена в основному переселенцями з Чорнобильської зони), Хутір.

Але найстаріші жителі ще пам'ятають інші назви частин села. Так, відповідно до визначення парафій двох церков, які у ХІХ-ХХст. діяли в Цибулевому, село поділялося на Миколаївську і Покровську частини. У п'ятдесяті роки минулого століття південна частина носила назву Сталіна, а північна – Леніна (перенесено з назв відповідних колгоспів). Але зараз ці назви вийшли з ужитку.

Отже, назви частин села Цибулевого є більш соціально мотивованими, ніж назви вулиць. Саме тому вони легко піддаються природним («ненасильницьким») перейменуванням: зі зміною певних реалій життя села (вищикнення нових і зникнення старих об'єктів господарської чи культурної діяльності, вулиць) змінюються і назви його частин. Назви ж вулиць більш пов'язані з людиною (її прізвищем, прізвищем), топографічними особливостями довкілля, які не зазнають швидких змін. Тому ж об'єкти, найменовані за цими ознаками, не піддаються штучним перейменовувальним процесам.

Література

1. Карпенко Ю.О. Топонімія Буковини – К.: Наукова думка, 1973 - 237 с.
2. Мезенка Г.М. Беларуская апамастыка. – Мінск: Вышэйшая школа, 1997. – 120 с.
3. Мельник П.Ю. Теоретичні засади створення «Словника мікротопонімів Чернігівської області» // Питання сучасної ономастики. – Дніпропетровськ, 1997. – С.123-124.
4. Поляруш Т.І. Концепція, структура і матеріал комплексного топонімічного словника Сумщини // Питання сучасної ономастики. – Дніпропетровськ, 1997. – С.159-160.
5. Суверанская А.В. Общая теория имени собственного. – М., 1973. – 207с.

Наталія Кутуза (Одеса)

СПЕЦИФІЧНІСТЬ ОДЕСЬКОЇ ЕРГОНІМІЇ

The article is devoted to the investigation of the semantical and structural characteristics of the company proper names. Originality of Odessa company proper names is proved on the factual material.

Останнім часом спостерігається поява величезної кількості нових ергонімів що зумовлює актуальність відповідних напрямків ономастичних досліджень. Зазначене розмаїття ергонімного пару лексики вимагає його систематизації, зокрема в аспекті словотвірних тенденцій, які дуже часто ілюструють самотутність цього ономастичного масиву.

Нами було зібрано майже шість тисяч ергонімів. З боку зовнішньої структури виявлено 3 основних види: 1) відономастичний, який у свою чергу поділено на а)